

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-69-10>
УДК 658.152:658.589

Крамаренко К.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Національна академія Національної гвардії України

Kramarenko Kateryna

National Academy of the National Guard of Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

FEATURES OF FORMATION OF STRATEGY OF INNOVATIVE-INVESTMENT DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

У сучасних умовах господарювання розвиток підприємства передбачає впровадження інновацій у всіх сферах його діяльності. Для цього необхідні інвестиції. З огляду на це основними завданнями менеджменту підприємств є формування й реалізація стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку. У статті розкрито сутність стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, етапи її формування та реалізації. Зазначено, що інноваційно-інвестиційний потенціал визначають системою інвестиційних ресурсів, факторів, умов та інноваційною сприйнятливістю. Досліджено особливості інвестицій, що вкладаються в інновації. Окреслено основні альтернативні джерела фінансування інноваційно-інвестиційних проєктів. Розкрито роль держави в активізації інноваційно-інвестиційних процесів на підприємствах і створенні умов для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у модернізацію економіки.

Ключові слова: інвестиції, інновації, підприємство, стратегія, розвиток, потенціал.

В современных условиях хозяйствования развитие предприятия предусматривает внедрение инноваций во всех сферах его деятельности. Для этого необходимы инвестиции. С учетом этого основными заданиями менеджмента предприятий являются формирование и реализация стратегии инновационно-инвестиционного развития. В статье раскрыты сущность стратегии инновационно-инвестиционного развития, этапы ее формирования и реализации. Указано, что инновационно-инвестиционный потенциал определяют системой инвестиционных ресурсов, факторов, условий и инновационной восприимчивостью. Исследованы особенности инвестиций, вкладываемых в инновации. Определены основные альтернативные источники финансирования инновационно-инвестиционных проектов. Раскрыта роль государства в активизации инновационно-инвестиционных процессов на предприятиях и создании условий для привлечения отечественных и иностранных инвестиций в модернизацию экономики.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, предприятие, стратегия, развитие, потенциал.

In modern business conditions, the development of the enterprise involves the introduction of innovations in all areas of its activities. This requires investment. Based on this, the main task of enterprise management is the formation and implementation of a strategy for innovation and investment development. The purpose of the article is to generalize the theoretical provisions of the strategy of innovation and investment development of enterprises, to determine the features of its formation in modern market conditions. The article reveals the essence of the strategy of innovative investment development, the stages of its formation and implementation. It is noted that the strategy of innovative investment development is a promising program for the formation and implementation of innovations based on the activation and qualitative changes in the investment process. When forming the strategy of innovative development, you should choose the method or model of forming the innovation strategy, which is the most optimal for the analyzed enterprise. Categories such as innovation potential, investment potential, innovation and investment potential have been studied. It is noted that the innovation and investment potential is determined by the system of investment resources, factors, conditions and innovation receptivity. The peculiarities of investments in innovation are considered. Thus, it is indicated that investments in innovations require significant one-time capital investments and do not ensure the stability of revenues from their implementation. The advantage is the possibility of obtaining a high rate of return, which can compensate for the high risk of such investments. The main alternative sources of financing of innovation and investment projects (non-traditional banking products (leasing and factoring), venture financing, attraction of foreign investments) are outlined. It is determined that to overcome the difficulties of enterprises in the formation and implementation of innovation and investment development strategy at the state level it is necessary to create appropriate legal, economic, organizational and other conditions that will attract domestic and foreign investment in economic modernization.

Key words: investments, innovations, enterprise, strategy, development, potential.

Постановка проблеми. У сучасному конкурентному середовищі основним елементом системи управління підприємства стають інновації та інвестиції, оскільки саме вони є тими чинниками, які забезпечують розвиток підприємства. Основним джерелом інвестування інновацій нині є власні кошти підприємств

та кредити. Проте в нинішніх кризових умовах лише незначна частка підприємств має можливість здійснювати інноваційну діяльність. Отже, інноваційно-інвестиційна діяльність має комплексний характер, тому що інвестиційне забезпечення – це основне джерело формування інвестиційних ресурсів та фінансування

інновацій. Основними завданнями менеджменту підприємств є формування й реалізація стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна ідеологія економічного розвитку має українське походження, адже її теоретичне обґрунтування проведено у 10–30-ті роки ХХ ст. у працях видатного економіста М. Туган-Барановського. Концептуально-методологічні засади інвестиційно-інноваційного вчення М. Туган-Барановського мали вирішальний вплив на розроблення теорії «довгих хвиль» М. Кондратьєва, а також на інноваційну теорію Й. Шумпетера та на новаторство в економічній теорії і практичній діяльності Дж. Кейнса, яка дістала назву інвестиційної теорії економічного циклу [1].

Переваги стратегічного управління, основні принципи, етапи розроблення та реалізації стратегії підприємства у своїх працях розглядали такі видатні вчені, як І. Ансофф, М. Мескон, Г. Мінцберг, Д. Стейнер, А. Чандлер.

Теоретичні аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку, його особливості та потенціал на рівнях підприємства, галузі, країни, концептуальні положення стратегічного управління інноваційно-інвестиційним розвитком є предметом досліджень багатьох науковців, таких як М. Денисенко, О. Зельдіна, І. Єпіфанова, І. Лицур, О. Наконечна, Л. Некрасова, О. Сливінська.

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних положень щодо стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств, визначенні особливостей її формування у сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Метою управління інноваційно-інвестиційною діяльністю є створення механізмів ефективної взаємодії усіх складових частин науково-технічного розвитку підприємств, забезпечення високих темпів інноваційного розвитку необхідними інвестиційними ресурсами для досягнення й підтримання розширеного відтворення. Активізація процесу інвестування в інноваційний розвиток є запорукою якісних зрушень у техніці та технології і дає змогу покращити кінцеві економічні результати діяльності підприємств на основі підвищення якості управління.

Як відомо, однією з ключових функцій менеджменту є планування, а у сучасних ринкових умовах вагомим значенням набуває саме стратегічне планування. Поєднання економічних категорій «інвестиції» та «інновації» у стратегії передбачає пошук та використання інноваційних засобів ведення інвестиційної діяльності. Таким чином, інвестиційно-інноваційна стратегія формується на перетині цілей інвестиційної та інноваційної стратегії і є похідною від загальної стратегії підприємства [2].

Стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку є перспективною програмою щодо формування й реалізації інновацій на основі активізації та якісних змін інвестиційного процесу. Формування такої стратегії включає комплекс дій щодо вибору найефективніших способів та методів вкладення інвестиційних ресурсів у науково-технічні розробки.

Виділяють такі стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, як стратегія наступу, традиційна стратегія, стратегія за нагодою та змішана стратегія. Під час формування стратегії інноваційного розвитку слід вибрати метод чи модель формування інноваційної стратегії, який для аналізованого підприємства є найбільш оптимальним [3].

Для правильного формування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства необхідно визначити характер стратегії розвитку, вибрати спосіб розвитку та сформувати проект ділового портфеля підприємства.

О. Наконечною [4] запропоновано такі етапи формування та реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії стійкого розвитку підприємства:

- 1) діагностика середовища підприємства, аналіз та оцінювання факторів, які впливають на стратегію підприємства;
- 2) вибір місії, цілей та постановка завдань інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- 3) оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства;
- 4) розроблення та оцінювання інноваційно-інвестиційних проєктів згідно зі стратегічними цілями;
- 5) реалізація прийнятої стратегії;
- 6) моніторинг та контроль за виконанням інноваційно-інвестиційних проєктів;
- 7) аналіз ефективності інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку підприємств.

Інновативність підприємств залежить від сукупності факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Внутрішнє середовище характеризується наявністю сприятливих економічних, організаційних, кадрових, психологічних і технічних умов для інновацій. До факторів зовнішнього середовища належать розвиненість ринкових відносин, стан фінансово-економічної системи, соціально-економічні та політичні фактори. На активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності впливають такі чинники, як сприятливий інноваційний та інвестиційний клімат, наявність державної підтримки, високі позиції підприємства в галузі, рівень розвитку галузі, розвиненість відповідної інфраструктури місця розташування підприємства.

Формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України передбачає модернізацію системи управління високотехнологічними секторами національного господарства, забезпечення високої ефективності суспільного виробництва задля сталого економічного розвитку, виходу на світові ринки та підвищення якості життя українських громадян. Інвестиційно-інноваційна модель в умовах сталого розвитку має забезпечити підвищення інвестиційної привабливості держави для ефективності проведення структурних інноваційних перетворень на національному й регіональному рівнях [5].

Можливості підприємства до інноваційного розвитку обумовлюються його інноваційним потенціалом, тобто здатністю реалізовувати інновації в межах вибраної стратегії розвитку.

Під інноваційним потенціалом слід розуміти сукупність наявних інтелектуальних, технологічних, фінансово-економічних, науково-виробничих ресурсів з їх відповідним інфраструктурним забезпеченням, які здатні створювати нові знання та ефективний механізм комерціалізації і сприяти розвитку [6]. Вагому роль у формуванні та використанні інноваційного потенціалу відіграє інноваційна сприйнятливість підприємств. Вона є складовою частиною інноваційного потенціалу, що відображає здатність підприємства реалізувати та застосовувати новачі [7].

Використання наявних інвестиційних ресурсів та створення додаткових інвестиційних можливостей лежить в основі формування інвестиційного потенціалу.

Інвестиційний потенціал не можна розглядати поза інвестиційним кліматом, інвестиційними ризиками та інвестиційною привабливістю. Ці чотири категорії тісно переплетені між собою та є взаємозалежними. У сучасних умовах основним призначенням інвестиційного потенціалу є сприяння розвитку матеріального виробництва й переходу до стабільного економічного зростання [8].

Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємств визначається системою інвестиційних ресурсів, факторів та умов, що створюють можливості для здійснення інноваційної діяльності задля забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Це інтегральна характеристика, яка містить такі складові частини, як науково-технічний, виробничо-технологічний, фінансово-економічний, соціальний та організаційний потенціал.

Під час розроблення інноваційно-інвестиційної стратегії, а саме на етапі розроблення та оцінювання інноваційно-інвестиційних проєктів згідно зі стратегічними цілями, виникає необхідність аналізу досить великої кількості альтернативних варіантів інвестиційних рішень та вибору оптимальних з них. Така оптимальність передбачає найбільш доцільне співвідношення різних форм інвестування, яка пов'язана з функціональною спрямованістю діяльності підприємства.

Формування інвестиційного портфеля передбачає підбір об'єктів реального та фінансового інвестування, призначених для здійснення інвестиційної діяльності згідно з розробленою інвестиційною стратегією підприємства. Очевидно, що для більшості підприємств пріоритетними є об'єкти реального інвестування, адже саме вони сприяють оновленню техніко-технологічної бази, нарощуванню виробничих потужностей і впровадженню інновацій, що створює передумови для зміцнення конкурентної позиції на ринку та досягнення кращих фінансових результатів [9].

Інвестиції, що вкладаються в інноваційну діяльність, мають певні особливості (тривалий період окупності; високий рівень ризику, що пов'язаний з невизначеністю кінцевого ефекту від впровадження інновацій). Інвестиції в інновації потребують значних одноразових капітальних вкладень і не забезпечують стабільності надходження доходів від їхнього здійс-

нення. При цьому перевагою є можливість одержання високої норми прибутку, що може компенсувати високий ризик реалізації таких інвестицій.

Такі особливості слід враховувати під час вибору джерела фінансування втілюваних нововведень. Через обмеженість власних джерел фінансування та можливостей банківського кредитування у більшості підприємств виникає необхідність пошуку інших джерел фінансування інвестицій в інновації. Перспективними джерелами є нетрадиційні банківські продукти (лізинг і факторинг), венчурне фінансування, залучення іноземних інвестицій. Також кредитування інноваційних проєктів могли б здійснювати спеціалізовані державні небанківські фінансово-кредитні установи.

Україна має можливість змінити свої позиції як покупець інвестицій за рахунок їх диверсифікації, отримуючи іноземні інвестиції у вигляді технологічного обладнання, матеріалів, прав інтелектуальної власності, ноу-хау, торгових знаків, деяких інших цінностей. Доцільність такого підходу підтверджена не тільки деякими зарубіжними фахівцями, але й досвідом окремих країн, наприклад Японії, де закупівля та використання зарубіжних ліцензій значною мірою сприяли її соціально-економічному розвитку [7].

Успішна реалізація інноваційно-інвестиційної стратегії є можливою за дотримання таких умов:

- узгодженість розмірів інвестицій та виявлення необхідності інновацій та можливих обсягів залучення інвестицій; визначеність терміну реалізації завдань інноваційно-інвестиційної стратегії;
- оптимальне поєднання очікуваного рівня прибутковості від вкладення інвестицій в інновації та потенційних ризиків і невизначеності майбутнього періоду;
- узгодженість запланованих інвестицій інноваційної спрямованості із загальноекономічними умовами; визначення реальних часових рамок, необхідних для впровадження нововведень, які дають змогу залучати інвесторів, які усвідомлюють їх цінність [4].

Висновки. Отже, стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства має бути пріоритетною для підприємства, яке прагне до забезпечення своєї інвестиційної привабливості та ефективного функціонування в умовах жорсткої конкуренції. Прийняття рішення щодо формування й реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку обумовлюється насамперед свідомістю (інноваційною сприйнятливістю) та ресурсами суб'єктів господарювання. Етапи формування стратегії є взаємозалежними і в комплексі дають змогу досягти кінцевої мети діяльності підприємства. У сучасних умовах формування й використання інноваційно-інвестиційного потенціалу ускладнюється майже повною відсутністю власних джерел фінансування. Для подолання труднощів підприємств у формуванні та реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку на державному рівні необхідно створити відповідні правові, економічні, організаційні та інші умови, які будуть сприяти залученню вітчизняних та іноземних інвестицій у модернізацію економіки.

Список літератури:

1. Сливінська О. Сутність інноваційно-інвестиційного розвитку зерновиробництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 122–126. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/25.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).
2. Денисенко М., Бродюк І., Сташенюк Д. Основні положення формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 17–20. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2016/6.pdf (дата звернення: 12.09.2020).
3. Некрасова Л., Моніч О. Процес формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства та його проблеми. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 5. С. 204–207.
4. Наконечна О. Формування та реалізація інноваційно-інвестиційної стратегії стійкого розвитку підприємства. *Економіка та держава*. 2015. № 4. С. 48–51. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=3141&i=9> (дата звернення: 10.09.2020).
5. Зельдіна О. Поняття інвестиційно-інноваційної моделі в умовах сталого розвитку економіки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 83–88.
6. Єпіфанова І., Гладка Д. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, складові та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2018. № 14. С. 354–360. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/48.pdf (дата звернення: 15.09.2020).
7. Лицур І., Лимич Ю. Чинники формування інноваційно-інвестиційної політики сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2299> (дата звернення: 15.09.2020).
8. Крамаренко К. Сучасні підходи до формування і використання інвестиційного потенціалу країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 27(1). С. 59–61.
9. Крамаренко К. Управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах сталого розвитку економіки. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 4(21). С. 246–250. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/40.pdf (дата звернення: 18.09.2020).

References:

1. Slyvinska O. (2018) Sutnist innovatsiino-investytsiinoho rozvytku zernovyrobnytstva [The essence of innovation and investment development of grain production]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national economic problems] (electronic journal), vol. 23, pp. 122–126. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2016/6.pdf (accessed 10 September 2020).
2. Denysenko M., Brodiuk I., Stasheniuk D. (2016) Osnovni polozhennia formuvannia investytsiino-innovatsiinoi stratehii pidpriemstva [The main provisions of the formation of investment and innovation strategy of the enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience] (electronic journal), no. 22, pp. 17–20. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2016/6.pdf (accessed 12 September 2020).
3. Nekrasova L., Monich O. (2014) Protse formuvannia innovatsiino-investytsiinoi stratehii pidpriemstva ta yoho problem [The process of forming the innovation and investment strategy of the enterprise and its problems]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. 5, pp. 204–207.
4. Nakonechna O. (2015) Formuvannia ta realizatsiia innovatsiino-investytsiinoi stratehii stiikoho rozvytku pidpriemstva [Formation and implementation of innovation and investment strategy for sustainable development of the enterprise]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and state] (electronic journal), no. 4, pp. 48–51. Available at: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=3141&i=9> (accessed 10 September 2020).
5. Zeldina O. (2020) Poniattia investytsiino-innovatsiinoi modeli v umovakh staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy [The concept of investment and innovation model in terms of sustainable development of Ukraine's economy]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 7, pp. 83–88.
6. Yepifanova I., Hladka D. (2018) Innovatsiinyi potentsial pidpriemstva: sutnist, skladovi ta faktory vplyvu [Innovative potential of the enterprise: essence, components and factors of influence]. *Ekonomika i suspilstvo* [Economy and society] (electronic journal), no. 14, pp. 354–360. Available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/48.pdf (accessed 15 September 2020).
7. Lytsur I., Lymych Yu. (2013) Chynnyky formuvannia innovatsiino-investytsiinoi polityky staloho rozvytku [Factors of formation of innovation and investment policy of sustainable development]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy] (electronic journal), no. 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2299> (accessed 15 September 2020).
8. Kramarenko K. (2017) Suchasni pidkhody do formuvannia i vykorystannia investytsiinoho potentsialu krainy [Modern approaches to the formation and use of investment potential of the country]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. 27(1), pp. 59–61.
9. Kramarenko K. (2019) Upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu pidpriemstv v umovakh staloho rozvytku ekonomiky [Management of investment activity of enterprises in conditions of sustainable economic development]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia* [Eastern Europe: Economics, Business and Management] (electronic journal), vol. 4(21), pp. 246–250. Available at: www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/40.pdf (accessed 18 September 2020).